

مروری بر گفته‌ها و شنیده‌ها

اشاره

در روزهای دهم و یازدهم شهریور ماه امسال شاهد برگزاری پانزدهمین همایش بانکداری اسلامی در ایران بودیم.

برگزاری سالانه این مراسم، یادآور هشتم شهریور سال ۶۲ است، روزی که قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) در مجلس شورای اسلامی تصویب شد و با فراهم آمدن مستندات قانونی برای حذف ربا از سیستم بانکی، این قانون از ابتدای سال ۶۳ به اجرا گذاشته شد. بدین ترتیب، مراسم امسال مصادف بود با پایان بیست سال تجربه بانکداری بدون ربا و به همین علت، موضوع اصلی این همایش هم "تجربه دو دهه بانکداری اسلامی و چالش‌های پیش‌رو: ابعاد نظری، ساختاری و اجرایی" تعیین شده بود تا فرصت مناسبی برای بازخوانی و ارزیابی کارنامه بیست سال گذشته فراهم آید و در عین حال، صاحب‌نظران و کارشناسان بتوانند با نگاهی به آینده، چشم‌اندازهای پیش‌رو را هم ترسیم کنند و با پیش‌بینی چالش‌های آتی، به مدیران سیستم بانکی که به سختی درگیر امور اجرایی هستند، کمک کنند تا مباد از آینده غافل شوند و ناگهان در شرایط بحرانی قرار گیرند.

این صفحات گزارشی است از رویدادهای این دو روز و مروری بر آنچه گفتند و شنیدیم.

از افتخارات نظام

دکتر ابراهیم شبیانی، رییس کل بانک مرکزی سخنرانی افتتاحیه پانزدهمین همایش بانکداری اسلامی را با این مضمون آغاز کرد که قانون بانکداری اسلامی و عملکرد آن، از افتخارات نظام جمهوری

اسلامی ایران است. سپس گفت: در دنیا سه کشور وجود دارند که برحسب ظاهر بانکداری اسلامی در آنها اجرا می‌شود که عبارتند از ایران، سودان و پاکستان، البته عربستان سعودی نیز مدعی آن است، ولی به هر حال، کشور جمهوری اسلامی پیشتاز قانون عملیات بانکداری اسلامی در دو دهه است.

اگر هم اشکالی در اجرای این قانون باشد، مساله را ربوی نمی‌کند.

وی بلافاصله پس از این مقدمه، به دفاع از عملکرد سیستم بانکی پرداخت و گفت: انتقادات در سه مقوله مطرح است، یکی از آنها بدینگونه مطرح می‌شود که چرا اعتبار به اندازه کافی پرداخت نمی‌شود؟ علت این است که سه برابر عرضه، تقاضا وجود دارد و مسلماً در چنین شرایطی، اعتبارات به همه متقاضیان پرداخت نمی‌شود. دکتر شبیانی در مورد دسته دوم انتقادات گفت: ایراد دوم در زمینه گران بودن نرخ سود می‌باشد و چنین توضیح داد: در نظام بانکداری، دو نوع نرخ سود اسمی و واقعی وجود دارد و نرخ سود واقعی هم از تفاوت نرخ سود اسمی با نرخ تورم به دست می‌آید. به گفته وی، در کشور ایران نرخ سود واقعی تسهیلات نسبت به سایر کشورهای جهان کمتر است. برای مثال، در انگلیس نرخ سود چهار درصد و نرخ تورم ۱/۶ درصد است و یا در فرانسه نرخ تسهیلات ۶/۶ درصد و نرخ تورم ۱/۹ درصد است، یا کشوری مانند چین ۵/۶ درصد نرخ سود دارد و تورم آن ۰/۸- درصد است. وی در ادامه اظهار امیدواری کرد که تلاش‌ها

برای کاهش نرخ سود تسهیلات همچنان ادامه یابد. رییس کل بانک مرکزی در پاسخ به این انتقاد که عملیات بانک‌ها ربوی و صوری است، اظهار داشت: این ادعای بزرگی است، در حالی که بسیاری از افرادی که چنین ادعایی را مطرح می‌کنند، در هنگام دریافت تسهیلات توجهی نیستند و به نوع قراردادهای اشراف ندارند.

وی افزود: صنعتی در کشور وجود ندارد که ادعا کند که به علت عدم دریافت تسهیلات بانکی تعطیل شده است، چرا که صنعت با سیستم بانکی پا گرفته است. وی سپس نتیجه‌گیری کرد که عملیات بانکی در کشور منطبق بر شرع است و کسی جرأت نمی‌کند که رباخواری کند.

بانک‌های مرکزی مستقل، در مقابل پولی کردن کسری بودجه دولت مقاومت بهتر و بیشتری نشان می‌دهند.

نه فقط در جهان اسلام، بلکه در تمام دنیا پس از نطق دفاعیه دکتر شبیانی در پانزدهمین همایش بانکداری اسلامی، دو تن از فقها نیز به‌طور رسمی به حمایت از نظام فعلی بانکی کشور برخاستند و اظهار داشتند که عملیات نظام بانکی کشور به هیچوجه ربوی نیست.

آیت‌الله رضوانی، عضو فقهای شورای نگهبان در این همایش گفت: به نظر من، قانون بانکداری بدون ربا هیچگونه اشکال شرعی ندارد. وی سپس با اشاره به زمان تصویب این قانون و همچنین تأیید

امام خمینی (ره) و آیات عظام مانند مرحوم آیت‌الله‌المظلمی گلپایگانی، گفت: اگر اشکالی هم در اجرای این قانون باشد، مساله را ربوی نمی‌کند. سپس آیت‌الله موسوی بجنوردی گفت: نباید مسایل خطی را به گونه‌ای مطرح کنیم که کل نظام زیر علامت سوال برود. وی افزود: در حال حاضر، بانکداری کشور نه فقط در جهان اسلام، بلکه در تمامی دنیا یکی از بهترین نظام‌های بانکی است.

رابطه استقلال بانک مرکزی با نرخ تورم
سخنران بعدی همایش دکتر اکبر کمیجانی، معاون اقتصادی بانک مرکزی بود. وی به تشریح رابطه استقلال بانک مرکزی با نرخ تورم پرداخت و گفت: در کشورهایی که بانک مرکزی دارای استقلال بیشتری است، دولت با برخورداری از نظم مالی، متکی بر منابع بانک مرکزی نیست و در نتیجه، نرخ تورم در این کشورها سیر نزولی دارد. وی توضیح داد: نقش بانک مرکزی به عنوان عامل ایجاد توازن در اقتصاد کلان بسیار مهم است، زیرا زندگی مردم را تحت تاثیر قرار می‌دهد و از این رو، احاد جامعه تمایل دارند که یک بانک مرکزی موفق داشته باشند. وی درباره استقلال بانک مرکزی افزود: این امر به این معنی نیست که بانک مرکزی خود اهداف موردنظر را تعیین نماید، بلکه برعکس، مقامات دولتی می‌توانند اهداف را تعیین و به بانک مرکزی اعلام کنند و بانک مرکزی نیز آنها را دنبال کند. کمیجانی در ادامه اظهار داشت: تصمیمات بانک مرکزی - به جز شرایط استثنایی - نباید توسط سایر ارگان‌های دولتی لغو شود.

عرضه اعتبارات بانکی، سه برابر تقاضاست.

بخش مهمی از ارزش داخلی پول ملی و قدرت خرید داخلی را تشکیل می‌دهد. کمیجانی، در خصوص محدودیت اعطای وام به دولت هم گفت: بانک‌های مرکزی مستقل مقاومت بهتر و بیشتری در مقابل پولی‌کردن کسری بودجه دولت از خود نشان می‌دهند و در نتیجه، دولت‌ها متوجه وجود محدودیت منابع تامین نیازهای مالی می‌شوند و محدودیت‌هایی را در مخارج خود اعمال می‌کنند.

صنعت با سیستم بانکی پا گرفته است.

بر این که برای ارزیابی استقلال بانک مرکزی، دو معیار نرخ‌های تورم و محدودیت اعطای وام به دولت مهم به نظر می‌رسد، اظهار داشت: اغلب اوقات بانک‌های مرکزی و به عبارتی، سیاستگذاران پولی عهده‌دار ایجاد ثبات در سطح عمومی قیمت‌ها هستند و این یک امر بدیهی است که وجود مدیریت پولی موثر پیش‌نیاز مبارزه با تورم است.

وی افزود: در سیستم باز، بانک‌های مرکزی از طریق دخالت در بازار ارز در کوتاه‌مدت و یا به وسیله کنترل وام‌دهی، بر ارزش خارجی پول ملی اثر می‌گذارند. ارزش خارجی پول ملی نیز به نوبه خود

به گزارش ایلنا، معاون اقتصادی بانک مرکزی تصریح کرد: هر کشوری که می‌خواهد مساله استقلال بانک مرکزی را مورد بررسی قرار دهد، باید به دو نکته توجه کند: اول این که در کشور چه درجه‌ای از استقلال از نظر سیاستمداران و جامعه به‌طور عام مطلوب و عملی و واقع‌بینانه است؟ این درجه استقلال با تعدادی از عوامل خاص آن کشور مانند سابقه تورم، وجود مکانیزم‌های کنترل و تعدیل در سیستم سیاسی، میزان آگاهی و شعور اقتصادی جامعه و درجه تکامل بازارهای مالی بستگی پیدا می‌کند. وی سپس با تاکید

مخابراتی است و ضروری است که شبکه‌های بانک‌ها به هم متصل شوند و شعب بانک‌ها با شعب دیگر در ارتباط باشند. برای حل این مساله نیز طرح شتاب پیاده شده و بسیاری از بانک‌ها به این سیستم متصل شده‌اند و امیدواریم که به زودی بانک‌های سپه، تجارت، ملت و کارآفرین نیز به این سیستم وصل شوند.

هرجا ربا آمده، ملاک آن ظلم بوده است
و به همین علت نفی می‌شود، در حالی که
بهره بانکی قراردادی ظالمانه نیست.

معاون اداری و مالی بانک مرکزی سپس به تشریح کارکرد سیستم شتاب، یعنی استفاده از ابزارهای الکترونیکی و انجام پرداخت‌های کوچک پرداخت و افزود: البته در این رابطه مساله پولشویی هم مطرح است و امیدواریم که تدابیر لازم برای رفع دغدغه‌های آن اتخاذ شود. همچنین سیستم پول الکترونیکی و استفاده از کارت‌های هوشمند برای خرید نیز به زودی راه‌اندازی می‌شود و مشکلات حمل‌ونقل فیزیکی پول به حداقل می‌رسد.

تفاوت بانکداری بدون ربا، با بانکداری اسلامی

دکتر جلال رسول‌اف، مدیرعامل بانک کشاورزی نیز در پانزدهمین همایش بانکداری اسلامی به نکته تازه‌ای اشاره کرد و گفت: بانکداری بدون ربا، با بانکداری اسلامی متفاوت است و بانکداری ما بدون ربا است، اما اسلامی نیست. وی افزود: کافی است که اصول بانکداری اسلامی مغایر با اسلام و شرع شناخته نشود و موافق بودن آن ضروری نیست و این همان کاری است که شورای نگهبان هم انجام می‌دهد. او ادامه داد: به این ترتیب، عقود و ابزارها متنوع‌تر خواهند شد و مشکلات فعلی بانکداری هم حل خواهد شد.

دکتر رسول‌اف همچنین در مورد قرض‌الحسنه‌ها تصریح کرد: منابع قرض‌الحسنه حتماً در همین بخش خرج می‌شود.

ربا ظالمانه است

دکتر موسی غنی‌نژاد، استاد دانشکده صنعت نفت هم در این گردهمایی شرکت داشت و به سخنرانی پرداخت. وی گفت: زمان در ارزش تجاری اهمیتی

قادر است که به نیازهای مردم پاسخ دهد و اگر بخواهد پاسخگو باشد، آیا مشکلات عمده‌ای وجود دارد؟ و اگر مشکلاتی وجود دارد، این مشکلات عمده کدامند؟ و چه باید کرد؟

معاون اداری و مالی بانک مرکزی آنگاه با اشاره به تحقیق صورت‌گرفته در این زمینه خاطر نشان کرد: کیفیت خدمات، مکان استقرار شعب، چگونگی پاسخ به انتقادات، سرعت وصول اسناد بانکی، چگونگی تشکیل پرونده‌های اعتباری، نرخ سود تسهیلات و عملکرد سیستم بانکی در ارائه تسهیلات، سوابقی بوده که مطرح شده است. وی افزود: خوشبختانه علیرغم تصور ما، مردم از عملکرد بانک‌ها راضی بوده‌اند.

۹۷ درصد مدیران بانک‌ها معتقدند که
بانک‌ها پاسخگوی نیاز مردم نیستند، و
در عین حال، تحقیقات نشان می‌دهد که
مردم از عملکرد بانک‌ها راضی هستند!

وی افزود: در خصوص نرخ سود تسهیلات بانکی و پرسش‌های مربوط به تسهیلات هم کمتر از ۵۰ درصد گزینه "خوب" را انتخاب کرده‌اند که نشان‌دهنده عملکرد ضعیف بانک‌ها در این رابطه است. شیرانی افزود: کسانی که تحصیلات بالاتری داشته‌اند، رضایتشان کمتر و انتظاراتشان بیشتر بوده است. کسانی هم که با بانک‌های خارج از کشور ارتباط داشته‌اند، به هیچوجه از عملکرد بانک‌ها و همچنین از نحوه ارائه تسهیلات، رضایت نداشته‌اند.

وی همچنین به انجام تحقیقی از مدیران ارشد و هیات‌مدیره بانک‌ها اشاره کرد و افزود: مدیران اعلام کرده‌اند که برای پاسخگویی، با تنگناهای مختلف روبرو هستند. وی اظهار داشت: فرضیه ما در این تحقیق مبنی بر این که بانک‌ها قادر نیستند که به انتظارات مردم پاسخ دهند، تایید شده است.

معاون اداری و مالی بانک مرکزی افزود: پیشنهادهایی هم برای رفع مشکلات اعلام شده که عمدتاً حل مشکلات فن‌آوری و آموزش نیروی انسانی و تسهیلات مخابراتی است.

علیرضا شیرانی در پاسخ به این سوال که چرا در مکانیزه‌شدن سیستم بانکی تاخیر وجود دارد؟ گفت: علت این که ما در مکانیزه کردن سیستم بانکی عقب هستیم، مشکل فقدان زیرساخت سیستم‌های

وی سپس مهمترین وظیفه بانک مرکزی را کنترل نقدینگی دانست و افزود: در ایران سیاست‌های تجاری و صدور نفت از یک سو، و سیاست‌های مالی دولت و اتکای آن به منابع بانک مرکزی از سوی دیگر - که همگی خارج از کنترل بانک مرکزی هستند - بر نقدینگی بخش خصوصی اثر می‌گذارند و بانک مرکزی با استفاده از ابزارهای سیاست پولی تنها از طریق اثرگذاری بر ضریب فزاینده پولی، می‌تواند تأثیر اندکی بر روی نقدینگی داشته باشد. معاون اقتصادی بانک مرکزی در ادامه با اشاره به این که بررسی علل افزایش پایه پولی نشان‌دهنده نقش و سهم بالای دولت در متورم شدن پایه پولی است، اظهار کرد: دلیل عمده این امر آن است که بانک مرکزی از یک طرف موظف است تا براساس قوانین بودجه برای تامین معادل ریالی ارزهای حاصل از فروش نفت همواره حجم قابل توجهی از ارز فروش نرفته در بازار را در پرتفوی خود نگهداری نماید که این مساله باعث افزایش دارایی‌های خارجی بانک مرکزی می‌شود و از طرف دیگر، تامین مالی دولت به صورت اعطای اعتبارات کوتاه و بلندمدت باعث متورم شدن پرتفوی بانک مرکزی شده است.

دکتر کمیجانی در پایان گفت: بررسی نسبت خالص بدهی بخش دولتی به پایه پولی در پایان سال ۸۲، حدود ۵۶ درصد است که با توجه به اثر پایه پولی بر نقدینگی و تورم، تأثیر منفی بسیاری بر اقتصاد داشته است.

تامین مالی دولت به صورت اعطای اعتبارات
کوتاه و بلندمدت، باعث متورم شدن پرتفوی
بانک مرکزی شده است.

هم عدم پاسخگویی و هم رضایت!

دکتر شیرانی، معاون اداری و مالی بانک مرکزی در همایش سالانه بانکداری اسلامی یک تناقض را آشکار کرد. وی گفت: براساس تحقیقات انجام شده از مدیران ارشد و اعضای هیات‌مدیره بانک‌ها، ۹۷ درصد مدیران بانک‌ها معتقد بودند که به نیازهای مشتریان پاسخ مناسب داده نمی‌شود. وی در همان جلسه و در قالب مقاله‌ای تحت عنوان نارسایی‌های سیستم بانکی گفت: علیرغم تصورات ما، تحقیقات به عمل آمده نشان می‌دهد که مردم از عملکرد بانک‌ها راضی هستند. وی سپس اظهار داشت: برای پاسخ به این سوال، باید دید که آیا نظام بانکی در شرایط فعلی

خاص پیدا می‌کند و هیچیک از فقها و علمای اقتصاد و اسلام نمی‌توانند این عامل را که بزرگترین منبع در اختیار انسان است، نفی کنند. غنی‌نژاد سپس با اشاره به نهی اندوختن پول در قیل از اسلام اظهار کرد: نهی این عامل به دلیل اختلال در فعالیت‌های اقتصادی است، به این خاطر که سیستم اقتصادی کالایی بوده است و به شکل پس‌انداز از جریان تولید خارج می‌شود و اختلالی را در بازار به وجود می‌آورد و به همین دلیل کنز در اسلام تحریم شده است. وی افزود: در گذشته پول کالایی بوده که با اندوختن از گردونه بازار خارج می‌شده و باعث رکود اقتصادی می‌شده است.

دکتر غنی‌نژاد با اشاره به تعریف کنز در اقتصاد امروز و مقایسه آن افزود: اندوختن ثروت در بین مسلمانان همواره نفی شده است، چرا که ثروت‌اندوزی را که یادآور کنز است، به ذهن می‌آورد و همین موضوع در مورد ربا و بهره بانکی هم صادق می‌شود، چرا که هرچا ربا - که حکم شرعی دارد - آمده، ملاک آن ظلم بوده است و به همین دلیل نفی می‌شود، درحالی‌که بهره بانکی قراردادی ظالمانه نیست. وی افزود: مشتری در اقتصاد روزانه به دنبال شریک است و نه به دنبال بنگاه، بلکه به دنبال جبران باقی نقدینگی خود می‌گردد.

بلندپروازی‌ها و تعیین نکردن
استراتژی‌های مشخص و همچنین نگرش
تقاضاکنندگان، باعث رکود فعالیت
صندوق‌های قرض‌الحسنه شده است.

علت بحران قرض‌الحسنه‌ها

دکتر سیدکمیل طیبی، استاد دانشگاه اصفهان نیز در این همایش به بررسی تحولات صندوق‌های قرض‌الحسنه استان اصفهان پرداخت و گفت: بلندپروازی‌ها و تعیین نکردن استراتژی‌های مشخص و همچنین نگرش تقاضاکنندگان، باعث رکود این بازار شد و فعالیت مجدد و موفق صندوق‌های قرض‌الحسنه در آینده به همکاری سایر نهادهای غیرمتشکل بستگی دارد.

وی از جمله علل شکست صندوق‌های قرض‌الحسنه را جدانکردن گروه‌های سپرده‌گذار و وام‌گیرنده، مدیریت ضعیف، اعطای وام‌های میان‌مدت و بلندمدت که منجر به کاهش نقدینگی شده و رقابت ناسالم در این موسسات و سوءاستفاده از منابع مالی اعلام کرد.

وی در ادامه به وضعیت صندوق قرض‌الحسنه محمد رسول‌الله اصفهان اشاره کرد و گفت: این صندوق با سرمایه اندک ۲۰ میلیون تومان ظرف دو سال به انبوه سپرده دست پیدا کرد و تقسیم‌بندی سپرده‌ها را در چند گروه قرار داد و براساس زمان‌بندی و اقساط ۲۰ تا ۵۰ ماهه شکل گرفت، اما این منابع در صندوق کوتاه‌مدت بود و تعهدات زیادی را ایجاد کرد. وی افزود: همین عوامل باعث شدند که این صندوق نتواند در بازپرداخت سپرده‌های مردم موفق باشد.

بانک‌ها باید هزینه‌ها را تعدیل کنند

دکتر شیبانی، رییس کل بانک مرکزی علاوه بر این که از جمله سخنرانان افتتاحیه پانزدهمین همایش بانکداری اسلامی بود، در حاشیه این همایش نیز مورد مراجعه خبرنگاران قرار می‌گرفت و به سوالات آنان پاسخ می‌داد. وی در این بخش از نظریات خود گفت: رشد نقدینگی طی پنج ماه گذشته هشت درصد و نرخ تورم ۱۴/۸ درصد بوده است. وی افزود: طبق مدل پیش‌بینی شده از سوی بانک مرکزی، نرخ تورم بین ۱۳/۸ تا ۱۴/۱ درصد برآورد شده بود. به گفته او، بانک مرکزی طبق هدف برنامه سوم توسعه، عملکرد نرخ بیکاری را ۱۴/۹ درصد و نرخ تورم را ۱۳/۹ درصد و رشد اقتصادی را ۵/۹ درصد اعلام کرده است. همچنین نرخ نقدینگی طبق هدف برنامه ۱۶/۴ درصد پیش‌بینی شده بود.

به گزارش ایسنا، او درباره کاهش نرخ سود تسهیلات بانکی نیز گفت: با کاهش نرخ تورم، عمده‌ترین هزینه بانک‌ها کاهش می‌یابد و بانک‌ها هم باید برای کاهش نرخ سود بانکی در هزینه‌های خود کمی تعدیل ایجاد کنند.

بانک‌ها سودآور شده‌اند

محمودرضا خاوری، مدیرعامل بانک سپه نیز هم‌زمان با برگزاری همایش بانکداری اسلامی، با حضور در یک نشست مطبوعاتی گفت: همواره این انتقاد به سیستم بانکی مطرح بوده که هزینه‌ها با درآمدها بی‌تناسب است و تنها مدت کوتاهی است که سودآوری فعالیت بانک‌ها برای مسوولان پذیرفته شده است.

وی سپس با موفق دانستن قانون بانکداری بدون ربا گفت: ۹۲ درصد نقدینگی بخش خصوصی هم‌اکنون در اختیار شبکه بانکی است که نشانه‌ای از

این موفقیت است.

وی سپس در گزارشی به تشریح فعالیت بانک سپه پرداخت و وعده داد که در آینده‌های نزدیک، تمام فعالیت‌های بانکی از طریق موبایل و اینترنت قابل عرضه شود. وی ابراز امیدواری کرد که اعطای تسهیلات نیز روند سریعتری پیدا کند و هزینه مشتریان و ریسک بانک کاهش یابند.

وی بهینه‌سازی سامانه اتوماسیون در بانک سپه را از محورهای برنامه سه‌ساله این بانک خواند و افزود: ۳۸۰ دستگاه عابربانک این بانک تاکنون فعال شده و تا پایان امسال نیز ۱۵۰ دستگاه عابربانک دیگر راه‌اندازی خواهد شد.

به گفته وی، تمام شعبه‌های بانک سپه به دستگاه‌های POS مجهز شده‌اند و مشتریان بانک سپه با داشتن سپه‌کارت می‌توانند از خدمات تمام شعبه‌های این بانک بهره‌مند شوند.

نرم‌افزار جامع بانکی در پست‌بانک

هم‌زمان با مراسم بانکداری اسلامی، سیستم مکانیزه نرم‌افزار جامع بانکی پست‌بانک نیز با حضور دکتر معتمدی، وزیر ارتباطات و فن‌آوری اطلاعات به بهره‌برداری رسید.

دکتر سیداحمد معتمدی در مراسم بهره‌برداری از این پروژه گفت: پست‌بانک با اجرای طرح سیستم نرم‌افزار جامع بانکی، بستر آرایه و توسعه کمی و کیفی سرویس‌های انتقال الکترونیکی وجوه را فراهم می‌کند.

وی هدف از اجرای طرح سیستم نرم‌افزار جامع بانکی را تقویت زیرساخت پست‌بانک در اجرای مأموریت خود، افزایش توان رقابت پست‌بانک در بازار، کاهش دیوانسالاری و مصرف کاغذ و ایجاد فرهنگ بانکداری نوین برشمرد.

مهندس محمود حسن‌زاده، رییس پست‌بانک نیز گفت: با استقرار این سیستم نرم‌افزاری یکپارچه، اجرای همه عملیات بانکی و اطلاعاتی براساس آخرین فن‌آوری‌های نوین بانکداری بین‌المللی مبتنی بر بانکداری اسلامی توسط پست‌بانک فراهم می‌شود. به گفته وی، اجرای سیستم نرم‌افزار جامع پست‌بانک حدود ۱۰۰ میلیارد ریال هزینه دارد و در اجرای آن دو شرکت ایرانی به عنوان واسطه اصلی با شرکت خارجی و یک شرکت ایرانی به عنوان ناظر و مشاور طرف قرارداد با پست‌بانک عمل می‌کنند. ■